

LUND UNIVERSITY

Hornkrona av kronhjort från havsbotten utanför Verkö, Karlskrona skärgård

Magnell, Ola

2011

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Magnell, O. (2011). *Hornkrona av kronhjort från havsbotten utanför Verkö, Karlskrona skärgård*. (Reports in Osteology; Vol. 2011, Nr 1). Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUNDS UNIVERSITET

REPORTS IN OSTEOLGY 2011: 1

Hornkrona av kronhjort från havsbotten utanför Verkö, Karlskrona skärgård

Uppdrag osteologi
Institutionen för Arkeologi och Antikens historia
Lunds Universitet

Ola Magnell
2011

Uppdrag osteologi
Institutionen för arkeologi
och antikens historia
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund
Telefon 046 – 222 79 42
osteologiuppdrag@ark.lu.se

Reports in osteology 2011:1
Hornkrona av kronhjort från havsbotten utanför Verkö, Karlskrona skärgård

<http://www.ark.lu.se/forskning/osteologisk-uppdagsforskning/>

Författare: Ola Magnell
Grafisk form: Adam Boëthius
Omslagsbild: Hornkrona. Foto: Ola Magnell
Uppdragsgivare: Blekinge Museum
© Blekinge Museum & Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet
2011

Inledning

En hornkrona från kronhjort som kommer från havsbotten utanför Verkö i Karlskrona skärgård har blivit föremål för osteologisk analys och provtagning till ¹⁴C-datering. Syftet med den osteologiska analysen har varit att utifrån hornens storlek och form beskriva fyndet samt sätta det i relation till förhistoriska och nutida kronhjortspopulationer. Vidare har de uppgifter om den aktuella kronhjortens livshistoria undersökts så som ålder och säsong vid dödstillfälle, liksom eventuella spår på fyndet som skulle kunna berätta om vad hänt med hornen efter hjortens död fram till dess påträffande.

Hornkronan

Fyndet utgörs av en i det närmast intakt hornkrona som kan liknas vid en jakttrofé. Den utgörs av hornen samt delar av pannbenet (os frontale) med rosenstock samt hjärnskålen. Några av spetsarna på horntaggarna är skadade och skrapmärken finns på stångens baksida annars är hornen helt intakta. Hornkronan har ¹⁴C-daterats till förromersk järnålder.

Det är ett stort horn av en tolvtaggad hjort, som är välproportionerlig bortsett från en skada på vänster mellantagg (terminologi för horn beskrivs i appendix) . En beräkning av CIC-poäng (*Conseil International de la Chasse et de la Bevarande du Gibier / International Council for Game and Wildlife Conservation*) har gjorts av hornet, så som görs av jakttroféer och har resulterat i 153 CIC-poäng (Tab. 1). Detta motsvarar inte de mest imponerande troféerna där guldmedalj är på över 210 poäng, silvermedalj på 190-209,9 och brons på 170-189,9 CIC-poäng. Som kuriosita har en jämförelse gjorts med prislista på internet där horntroféer på motsvarande CIC-poäng kostar 1296 euro (<http://prolov.net/en/price-list/red-deer>).

Tab.1. Beräkning av CIC-poäng av hornkronan.

Nr	mått (cm)	sin	dex	medel	faktor	poäng
1.1	stånglängd	91,5*	96,5	94	x0,5	47
1.2	längd på ögontagg	30,3*	33,8	32,05	x0,25	8
1.3	längd på mellantagg	24,1	28,3	26,2	x0,25	7
1.4	omkrets på rosenkrans	24	23,8	23,9	x1	24
1.5	omkrets på nedre stång	14,9	14,6	14,75	x1	15
1.6	omkrets på övre stång	11,6	12,1	11,85	x1	12
1.7	vikt (kg)			3,94	x2	8
1.8	Inre bredd				71,8	2
1.9	antal taggar (>2 cm)				12	12
2.1.1	färg (0-2 p)			svartbrun		2
2.1.2	pärlning (0-2 p)			good		2
2.1.3	spetsar på taggar (0-2 p)					2
2.1.4	istagg		25	28,5		2
2.1.5	krontaggar	10 långa	2 medium			10
summa						153

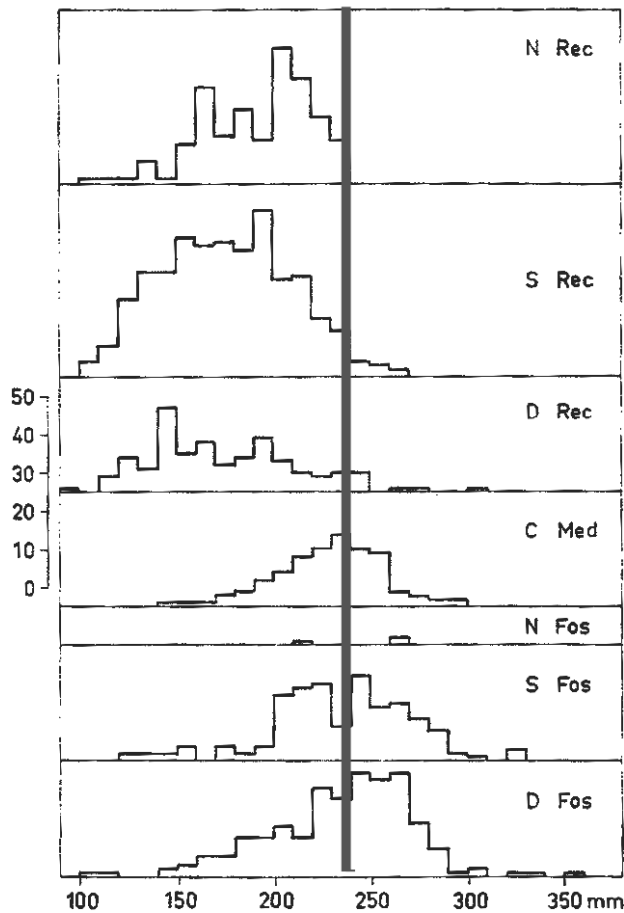

Fig. 1. Omkrets på rosenkransen på hornkronan utanför Verkö (grå markering) i nutida (Rec) populationer från Norge (N), Sverige (S) och Danmark (D) liksom subfossil (Fos) från motsvarande områden samt medeltida Wolin. Figuren baseras på fig. 50 i Ahlén (1965).

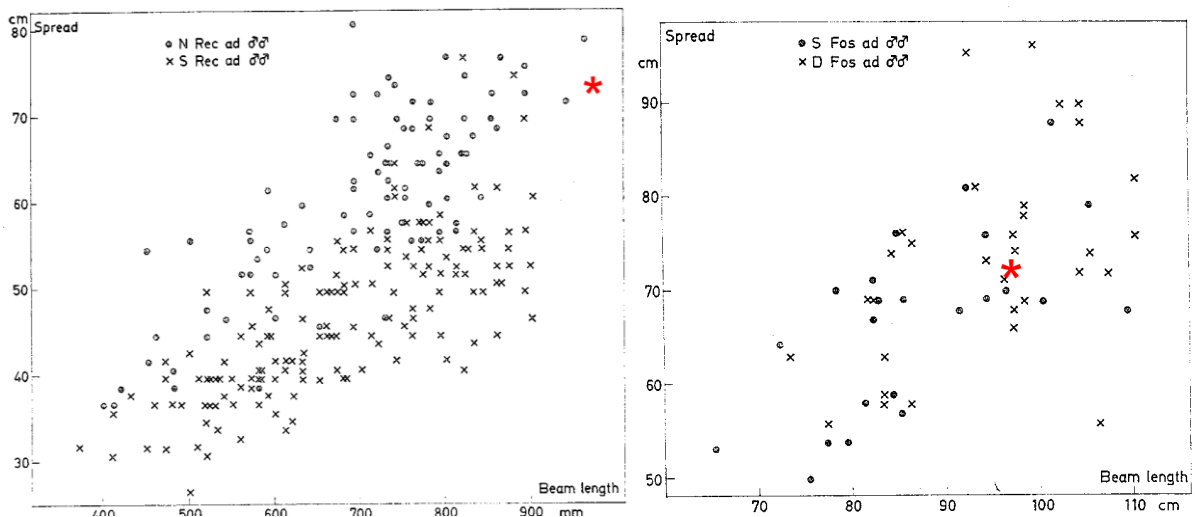

Fig. 2. Stånglängd (Beam length) och utlägg (spread) på hornkronan utanför Verkö (röd stjärna) i jämförelse med nutida kronhjort (Rec) från Sverige och Norge (vänster) och subfossil (Fos) från Sverige och Danmark (höger). Figuren baseras på fig. 52 och fig. 54 i Ahlén (1965).

I jämförelse mellan nutida (1900-tal) kronhjortspopulationer från Sverige och Norge så är hornkronan stor och exempelvis rosenkransens omkrets är betydligt större än flertalet kronhjortar (Fig. 1). Storleksmässigt så motsvarar hornen medel för de subfossila fynden av kronhjort från Sverige och hornen är klart mindre än de största som exempelvis finns i samlingarna vid Zoologiska museet vid Lunds universitet. Även andra mått på hornen som dess längd och bredd visar på att de är betydligt större än nutida populationer och motsvarar de subfossila (Fig 2).

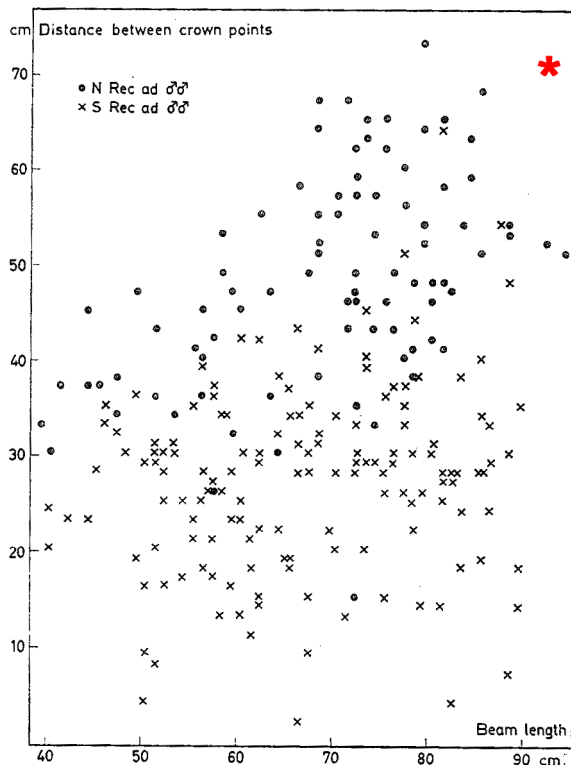

Fig. 3. Stånglängd (Beam length) och avstånd mellan närmaste krontaggarna på hornkronan utanför Verkö (röd stjärna) i jämförelse med nutida (Rec) från Sverige och Norge. Figuren baseras på fig. 58 i Ahlén (1965).

Det är inte endast storleken på hornkronan som skiljer sig från nutida svenska kronhjortar. Som kan ses i figur 2 har den norska kronhjorten relativt större utlägg, d.v.s. bredare hornkrona, än svenska kronhjortar. Den aktuella hornkronan har ett utlägg som mer motsvarar de norska kronhjortarna. Detta är mer tydligt vid en jämförelse av stånglängd i relation till avstånd mellan närmaste krontaggarna där de nutida svenska kronhjortarna har relativt kortare avstånd mellan krontaggarna i relation till stångens längd i jämförelse med norska hjortar och hornkronan från havsbotten utanför Verkö (fig. 3).

De subfossila kronhjortarna har liksom även de norska generellt istaggarna som sitter placerade nära ögontaggarna, medan det hos de nutida svenska är mer oregelbundet i

avståndet mellan dessa taggar. Hornkronan från Verkö har relativt tätt sittande ögon- och istaggar liksom de subfossila och norska (Fig 4).

Att skillnader finns i morfologi mellan nutida svenska kronhjort och nutida norska samt subfossila fynd känt sedan tidigare (Ahlén 1965). Då relativt få subfossila fynd av kronhjort har daterats är det oklart när de skillnader har uppstått som skiljer de nutida kornhjortarna från de förhistoriska. Likheten med tidigare subfossila fynd i storlek och morfologi tillsammans med dateringen av hornkronan till förromersk järnålder indikerar att de drag som karaktäriserar nutida kornhjortar i Sverige har skett senare. Det har påpekats att introduktion av danska kronhjortar för några hundra år sedan kan varit orsaken till denna skillnad (Ahlén 1965: 164).

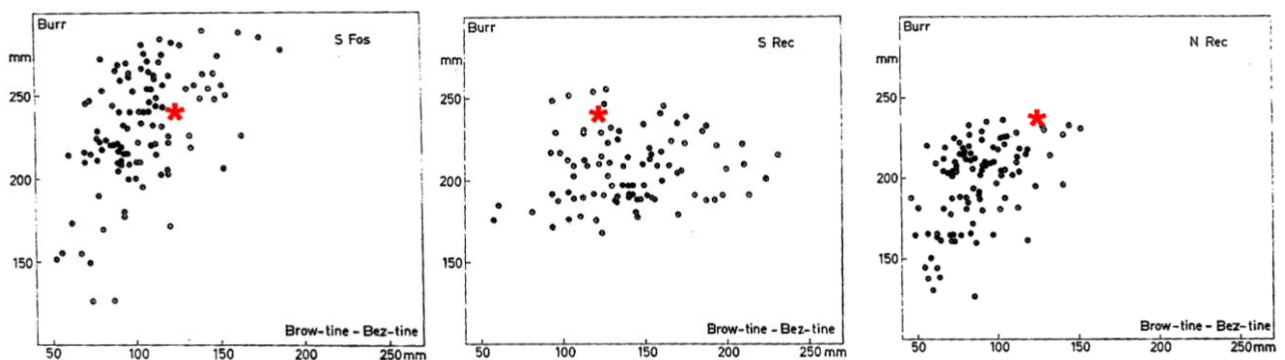

Fig. 4. Stånglängd (Beam length) och avstånd mellan ögon- och istaggen på hornkronan utanför Verkö (röd stjärna) i jämförelse med subfossil från Sverige och Norge (vänster), nutida svenska (mitten) och norska kronhjortar (höger). Figuren baseras på fig. 59b, 61a och 61b i Ahlén (1965).

Då hornet kommer från en tolvtaggare och en så kallad kapitalhjort. Även ifall det inte går att exakt åldersbedöma hjortar utifrån dess horn så är det så att de först vid fem års ålder som de vanligen blir tiotaggare räknas som kapitalhjortar. När hjortarna blir gamla så går de på retur och får horn med relativt korta taggar och tjock stång (Sinding-Larsen & Larsson 1979). Det betyder att hornkronan kommer från en fullvuxen hjort äldre än fem år, men inte alltför gammal, troligen yngre än 12 år.

Fig. 5. Vänster mellantagg som uppvisar en läkt skada (vänster bild) jämförelse med den normala taggen på höger horn (höger bild).

Den skada som finns på vänster mellantagg är troligen en läkt fraktur som har orsakats under våren eller sommaren när hornet var på utväxt innan det fejades under sin sista sensommar i livet (Fig. 5). Kronhjortens horn är utväxta och fejas i augusti och fälls i mars-april. Detta betyder att hjorten med måste ha dött någon gång under höst eller vinter.

Det är naturligtvis omöjligt att svara på hur hornkronan har hamnat på havsbotten. På hornen och kraniet finns inga spår som tider på att det skulle röra sig om ett jaktbyte. Under förhistorien var som bekant horn ett viktigt råmaterial till olika former av redskap m.m. och skulle hornet ha med människor att göra så borde bearbetningsspår ha förekommit. Dock är det möjligt att hornkronan tillhört ett skadeskjutet djur. Det mest troliga är att hornkronan kommer från ett kadaver som flutit runt för att senare sjunka till botten eller så kan hjorten ha gått igenom isen för att sedan sjunka till botten.

Fig. 6. Rosenkrans, rosenstock och skalltak. Pil visar på färgskillnad i brottyta som visar att större delar av brutits av efter hornkronan flyttats från botten sedimenten.

På kraniedelen finns skarpa brottytor som inte slipats jämna av vattenrörelser samt en annan färg (grå än skallfragmentets annars ljusst sandgula ytterskikt), vilket tyder på att delar av kraniet har brutits av efter hornet drogs upp ur de sediment det legat nedbäddat i århundraden. Det går inte avgöra ifall det endast är mindre bitar som brutits av, men då brottyta finns runt om hela skallfragmentet är det nog så att hornkronan har suttit fast i ett mer eller mindre komplett kranium. När kraniet sedan har släpats på havsbotten så har det slagits i bitar. På baksida av stånghornet så finns tydliga skrapmärken som orsakats då hornkronan släpats över havsbotten (Fig. 7).

Fig. 7. Baksidan på hornstången och skrapmärken som sannolikt orsakats då hornet släpats över havsbotten.

Sammanfattning

Hornkronan från havsbotten utan för Verkö är med avseende på storlek och form likartad med tidigare subfossila fynd av kronhjort. Den skiljer sig från nutida kronhjort genom att den är större och har större utlägg (bredd på hornen) samt att ögon- och istagg sitter tätare än vissa av dagens hjortar. Hornkronan kommer från en tolvtaggare och kapitalhjort som under hösten eller vintern dog och på något sätt hamnade på havsbotten utanför Verkö.

Litteraturlista

Ahlén, I. 1965. *Studies on the Red Deer, Cervus elaphus L., in Scandinavia. II. Taxonomy and Osteology of Prehistoric and Recent Populations*. Viltrevy Vol. 3. Stockholm

Sinding-Larsen, T. & Larsson, P. 1979. *Kronvilt*. Lund

Appendix

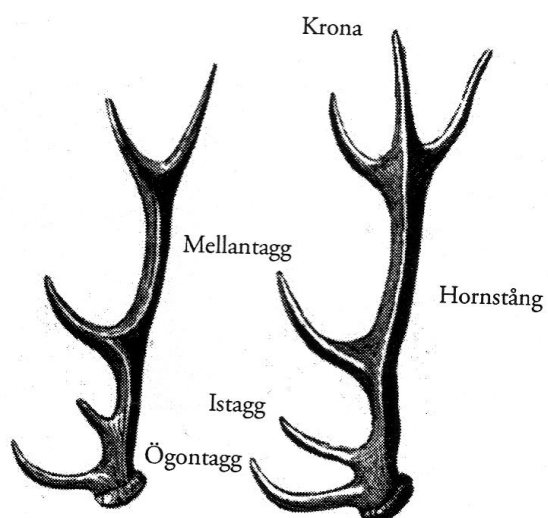

Fig. 8. Terminologi för kronhjortshorn.

Tab. 2. Mått på hornkronan. Mätningar enligt Ahlén (1965: 102-103). Notera at mått är i cm.

nr	mått (cm)	sin	dex	
26	Min bredd på frontale (26-26)			
27	omkrets på rosenstock	15,7	15,7	
28	omkrets på rosenkrans	24	23,8	
29	stånglängd	91,5*	96,5	
30	hornbredd			71,8
31	avstånd mellan närmaste taggar i kronorna			68,6
32	längd på ögontagg (från vent-oral rosenkrans)(27-28)	31,6*	34,7	
33	Min längd från Vent-oral rosenkrans till övre bas på ögontagg (27-29)	6,8	6,8	
34	Min längd mellan bas på ögon- och istagg (30-31)	12	12,6	
35	antal taggar (>2 cm)			12